

Eric A. Posner: The Twilight of Human Rights Law. New York: Oxford University Press, 2014, 185 stran

MILOŠ KULDA

Kniha „The Twilight of Human Rights Law“, jejímž autorem je americký profesor mezinárodního práva Eric A. Posner, představuje aktuální příspěvek do odborné diskuse o současném postavení a budoucím směřování mezinárodního práva lidských práv. Během posledních několika desetiletí zažila tato oblast mezinárodního práva značný rozmach, který přinesl vznik mnoha mezinárodních smluv o lidských právech, i vznik institucí k jejich prosazování. Nicméně, navzdory tomu, že mnoho států přijalo závazek k dodržování lidských práv, dochází i nadále k jejich porušování mnohdy s nezměněnou intenzitou a zejména ty státy, které se porušování lidských práv dopouštějí nejčastěji, často nečelí potřebným následkům. Koncept lidských práv, jakožto všeobecného nástroje k zajištění spravedlnosti pro jednotlivce, je tedy narušen a objevují se i hlasy, že se mezinárodní právo lidských práv nachází ve slepé uličce. Tento kritický názor zastává ve své knize také Posner, který nicméně zachází ještě dál a velmi skepticky hovoří o tom, že lidská práva selhala v dosažení svého hlavního cíle, kterým by mělo být zlepšení životních podmínek obyvatel v jednotlivých zemích.

Ve snaze poskytnout argumenty podporující toto tvrzení i z širší perspektivy, věnuje Posner úvodní kapitoly I a II především historickému diskurzu, který koherentním způsobem mapuje hlavní zdroje a prameny mezinárodního práva lidských práv, včetně mezinárodních smluv o lidských právech a jejich institucí.

První znatelné snahy přimět státy, aby přistoupily k závazku ochrany lidských práv, se objevují v reakci na skončení druhé světové války, přičemž jedním z prvních produktů těchto snah se stala Všeobecná deklarace lidských práv přijatá na půdě OSN v roce 1948. Tento katalog lidských práv, přestože se jednalo o právně nezávaznou deklaraci, se stal významným krokem k překonání v té době stále přijímaného vestfálského systému, který byl založen na myšlence, že státy jsou svrchované subjekty, které jsou oprávněny jednat se svým obyvatelstvem tak, jak se jim zlíbí. Všeobecná deklarace lidských práv se poté stala vzorem pro další, již

právně závazné mezinárodní smlouvy o lidských právech jako například Mezinárodní pakt o občanských a politických právech či Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Přijetí těchto katalogů lidských práv bylo zpravidla doprovázeno také zřizováním příslušných rad, výborů a obdobných orgánů, jejichž cílem bylo zejména monitorovat, ale současně i prosazovat dodržování těchto smluv. Dle Posnera, ale tyto orgány při plnění svých úkolů selhávají.

Nicméně, tento historický diskurz slouží především jako pouhý uvozující rámec pro hlubší empirický, teoretický a také normativní přístup, který se objevuje v dalších kapitolách.

Posner ve své knize rozeznává několik vzájemně propojených důvodů, proč mezinárodní právo lidských práv selhává při naplňování svého úkolu zlepšit životní podmínky obyvatel jednotlivých států.

V prvé řadě uvádí, že ustanovení mezinárodních smluv o lidských právech jsou vypracována prostřednictvím obecných pojmů, což má především umožnit jejich aplikovatelnost na širokou škálu případů nebo dokonce umožnit ochranu dosud nechráněných zájmů. To ovšem vyžaduje, aby byl stanoven příslušný institucionální mechanismus, který ovšem dle Posnerova názoru zpravidla neexistuje.

Dalším problémem, který Posner zmiňuje, je také to, že neustálé rozšiřování souboru lidských práv často vede k vnitřním rozporům a nekonzistenci v rámci jednotlivých mezinárodních smluv. V této souvislosti vytyká lidskoprávním katalogům zejména to, že neobsahují téměř žádné instrukce, jakým způsobem mají jednotlivé státy alokovat své zdroje k ochraně práv zaručených v mezinárodních smlouvách. Vzhledem k tomu, že státní zdroje jsou v tomto ohledu více či méně omezené, musejí státy nezbytně přistupovat ke kompromisům a dle vlastního uvážení přiřazovat zdroje ve prospěch určitých práv, a to na úkor práv jiných.

Zmiňované nedostatky spočívající v textu mezinárodních smluv o lidských právech by v ideálním případě měly být řešeny interpretační činností příslušných mezinárodních orgánů

a institucí. Nicméně, Posner toto v souladu se svým silně skeptickým pohledem zpochybňuje a tvrdí, že ani mezinárodní instituce nepředstavují v současné podobě řešení. Tomuto názoru lze na jedné straně oponovat například s odkazem na rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva, nicméně, na straně druhé Posner předkládá pro svá stvrzení platné argumenty. Zejména upozorňuje na to, že mezinárodní instituce chránící lidská práva, včetně mezinárodních soudů, často postrádají skutečné legální pravomoci a jsou jim odpírány potřebné finanční zdroje, což má za následek, že se ocitají v nepopíratelně slabší pozici, než je tomu u soudů národních. Tuto neblahou skutečnost uznávají nejen odborníci z oblasti mezinárodního práva či politických věd, ale mnohdy i samotné instituce. Otázkou nicméně zůstává, zda je to dostatečně silný důvod k úplnému opuštění konceptu ochrany lidských práv prostřednictvím mezinárodních institucí.

Posner dále argumentuje, že přetrvávajícím problémem, který ochromuje mezinárodní instituce v oblasti ochrany lidských práv je skutečnost, že se je samotné státy snaží udržet ve stavu nedostatečné efektivnosti. Státy jsou zpravidla ochotné zavázat se jako smluvní strana k dodržování vágně formulovaných mezinárodních smluv o lidských právech, ale současně velmi neochotně vynakládají prostředky potřebné k jejich prosazování, a stejně tak se velice zdráhají podrobit se jurisdikci mezinárodních soudních institucí. S tímto argumentem lze v zásadě souhlasit, neboť výstižně ilustruje existující střet mezi formálními závazky jednotlivých států k ochraně lidských práv na straně jedné a skutečnými politickými cíli těchto států na straně druhé.

V poslední kapitole poté Posner uzavírá svůj skeptický pohled na budoucnost mezinárodního práva lidských práv a uvádí tři způsoby, které jsou v rámci odborné diskuse jmenovány jako možná řešení jeho krize. Konkrétně jmenuje cestu prioritizace úzkého souboru lidských práv, aplikace doktríny *margin of appreciation* na mezinárodní úrovni a cestu institucionalizace. Posner ovšem všechny tři varianty navrhuje jako slepé uličky. Navrhuje proto opuštění dle jeho názoru idealistického přístupu k mezinárodnímu právu lidských práv a prosazuje zvolení zcela jiného přístupu inspirovaného ekonomickou teorií blahobytu, jejímiž představiteli jsou zejména Amartya Sen, Enrico Spolaro či Romain Wacziarg.

Posner v tomto ohledu přichází s návrhem poměrně radikální změny mezinárodní ochrany lidských práv. Domnívá se, že státy, které se v této oblasti aktivně angažují, jako například USA či evropské státy, by měly zaměřit své úsilí o zlepšení životních podmínek v rozvojových zemích na poskytování zahraniční finanční po-

moci, místo aby od těchto států vyžadovaly dodržování mezinárodních smluv o lidských právech. Posner jasně vysvětluje, že strádání obyvatelstva nemusí být vždy nutně důsledkem špatné vlády, ale může být zakořeněno daleko hlouběji a v jiných faktorech jako historie země, její tradice či demografická struktura. Těmito specifickým faktorům mohou země západní civilizace často jen obtížně porozumět a stěžejí je mohou ovlivnit. Posner proto zdůrazňuje, že zahraniční pomoc rozvojovým státům musí být posuzována z individuálních hledisek, které budou respektovat specifika jednotlivých států, a to bez ohledu na to, zda dodržují mezinárodní smlouvy o lidských právech.

Posnerův lék na krizi lidských práv je jistě hodný zvážení, ale zároveň lze namítat, že trpí několika nedostatky. V první řadě, jeho požadavek na poskytnutí pomoci těm státům, které ji potřebují nejvíce, předně vyžaduje shodu na mezinárodní úrovni ohledně kritérií určujících, která práva, resp. zájmy je třeba ochraňovat přednostně před jinými. Nicméně, Posner sám uvádí, že stále rozšiřování nových chráněných práv ukazuje, že mezinárodní společenství není, kvůli své značné heterogenitě, schopné nalézt dostatečnou shodu v tom, která práva jsou více fundamentální než jiná.

Za druhé, Posnerův argument hovořící o tom, že v rozvojových zemích je třeba předně podporovat industrializaci namísto demokratizace, lze považovat také přinejmenším za kontroverzní. Lze vůbec uvažovat o tom, že vybudováním škol a silnic, ale zároveň ignorováním mučících praktik a korupce, která může v konečném důsledku strávit zahraniční pomoc jako takovou, dojde ke skutečnému zlepšení života obyvatel daného státu? To je poněkud diskutabilní.

Přestože lze tedy v Posnerově knize nalézt určité nedostatky a nesrovnalosti, z metodologického úhlu pohledu je třeba ocenit jeho argumentační schopnosti. Argumenty, které předkládá na podporu svých tvrzení, byť jsou někdy voleny selektivně, jsou čerpány z poměrně široké palety zdrojů, které se navíc neomezují pouze na normativní texty, nýbrž do značné míry zahrnují také empirické studie.

Závěrem lze říci, že Posnerova kniha přispívá do živé diskuse o budoucnosti lidských práv se svým unikátním pohledem, který je stejně kontroverzní, jako je skeptický. Dopad samotné knihy je navíc podpořen i tím, že je snadno přístupná nejen pro odborníky z oblasti práva a politických věd, ale současně i pro zájemce mimo oblast společenských věd. V každém případě, je tato kniha hodná pozornosti, jelikož se snaží odstranit růžové brýle, se kterými je ochrana lidských práv často posuzována, a navíc má odvalu výrazně vybočit z řady, což je třeba ocenit.